

Mariken van Nimwegen

Martien Beversluis

bron

Martien Beversluis, *Mariken van Nimwegen*. Met illustraties van Nans Amesz. Kosmos, Amsterdam
1928

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/beve004mari01_01/colofon.php

© 2016 dbnl / erven Martien Beversluis / erven Nans Amesz

Gewijd aan mijn vrouw

Inleiding

Bij de uitgave van deze lyrische bewerking van het Middelnederlandsch mirakelspel Mariken van Nimwegen, acht ik het raadzaam mij met enkele woorden te verantwoorden tegenover mijn lezers.

Het is mijn overtuiging, dat het spel van Mariken van Nimwegen behoort tot het allerbeste wat de dramatiek der Middeleeuwen ons heeft overgeleverd. De taal en vorm echter waarin het oorspronkelijk spel is geschreven zal voor hen, die het Middelnederlandsch niet grondig bestudeerd hebben, veelal onverstaanbaar zijn.

Begrijpelijkerwijze zal dus ook veel schoonheid van deze poesie verloren gaan en onbekend blijven. Ik heb nu getracht, door een vrije lyrische uitbreiding en bewerking, deze schoone stof onder de aandacht van een grooter publiek te brengen. Op verschillende plaatsen heb ik de tekst belangrijk gewijzigd en uitgewerkt; terwijl ik de taal en de beelden grootendeels in modernen geest schiep. Ik handhaafde enkele typeerende woorden en benamingen, terwijl bij zinswending, beeldcombinatie's en spelling der woorden, de artistieke sfeer mijn eenig richtsnoer was.

Daar het niet vast staat, dat het oude spel geschreven is met het doel dit op te voeren, noch of het vroeger ooit ten tooneele is gebracht, ben ik ook

in mijn bewerking van dit idee niet in de eerste plaats uitgegaan. Het is aan bevoegden te beoordeelen of *Mariken van Nimwegen* in oude vorm of in deze vorm meer voor tooneel of voor declamatorium geschikt is. Bij het schrijven van dit gedicht heb ik gecontroleerd de uitgave van dr. P. Leendertz, en den herdruk der oude uitgave bij M. Nijhoff. 1910.

Ik wensch nog bij het verschijnen van dit werk mijn dank te betuigen aan dr. G.G.N. de Vooy, hoogleeraar te Utrecht, door wiens Colleges en raadgeving destijds het mij mogelijk is geweest, de schoonheid der middeleeuwsche poesie tot mijn geestelijk eigendom te maken.

Blaricum 1928.

MARTIEN BEVERSLUIS.

Eerste verdeling

De eerste verdeling is onderscheiden in negen tafreelen. De twee eerste tafreelen vinden plaats in de morgenuren, ten huize van Ghijsbrecht en op het marktplein van de stad Nimwegen. Het derde en vierde tafreel spelen zich af in den laten avond en gedurende den nacht, in de woeste boscheenzaamheden tusschen Venlo en Nimwegen. Het vijfde tafreel vindt plaats in den morgen van den volgenden dag; de vier laatsten worden gespeeld in de woning van Ghijsbrecht's zuster. Bij het begin van het spel straalt de volle zon.

Eerste tafreel

DE VOORSPREKER

Ten tijde, dat hertog Arent van Gheldre in het slot te Grave werd gevangen gezet door zijn zoon Adolf, woonde op drie mijlen afstand van Nimwegen een devoot priester, Ghijsbrecht geheeten. Bij hem woonde een schoone jonge vrouw, Mariken genoemd, de dochter van zijn gestorven zuster. Deze jonge vrouw diende haar oom trouw en liefdevol. Het gebeurde nu op een dag dat Ghijsbrecht zijn nicht heenzond naar Nimwegen, om ter markt aldaar inkoopen te doen, zeggende aldus:

GHIJSBRECHT

MARIKEN!

MARIKEN

Oomke!

GHIJSBRECHT

Luister kind!

Wij zijn van alles in gebreke...

Geen zout noch brood meer rest, ik vind
geen stokken meer om licht t'ontsteken.

De laatste olie der lantaren
is opgeteerd, ga heden vroeg
naar Nimwegen en koop ons waren,
van al wat ons ontbreekt genoeg.
't Is marktdag en het weer is schoon.

MARIKEN

'k Haal al mijn kap en mantel, oom!
Waar is de korf? Ik zal rap loopen
ter stede, en U 't beste koopen
wat ons behoeft, heer oomken, en
mij haasten dat ik weder ben.

GHIJSBRECHT

Lief kind, maar als de avond is
reeds aan den hemel opgerezen,
blijf in de poort en vraag mijn zuster
een beddeken dien nacht te spreiden,
zoo ben ik om Uw reis geruster;
't is ver van hier en zie, de zonne
is al een deel den dag begonnen.
Gij kunt, ik waan, niet eerder keeren
aleer de klokke van de stad
(gelet het veel wat wij ontberen)
het vijfde uur slaat... en het pad
naar hier wordt schem'rig en Uw voeten
zouden licht vrees en kwaad ontmoeten.

Het booze staat aan elke sprong!
 Mariken is zoo mooi en jong!

MARIKEN

Lief oomke, 'k doe zooals gij wilt.
 Houd toch Uw hart om mij gestild.
 Vrees niet, ik kom te avond weer
 als 't licht nog schijnt of morgenvroeg -

GHIJSBRECHT

't Is goed! Hier hebt ge geld genoeg.
 En koop ter markt naar Uw begeer.
 Groet mijne zuster goed - en reis
 onder Gods hoede, kind...

MARIKEN

- Ik zal..
 'k Ben 't avond hier of morgenkrieken.
 Vaarwel, oomlief..

GHIJSBRECHT

Vaarwel Marike!
 En nogmaals aan Gods hulp bevolen.
 ... Ach God, hoe is mij 't hart bezwaard
 nu zij alleen zal gaan te dolen
 dit land, zoo onverzeld en bloô.

Ik weet niet hoe 't mij is, ik voel
een vreemde vrees mij nad'ren, zoo
dat ik haar wilde roepen weder.
Hoe gaat een zoo onnoozel kind
de woeste wegen argloos neder,
waar zich de vijand licht bevindt.
Is dit alleen het klein verdriet
van 't korte scheiden, of het teeken
dat meer dan dit mij nu verliet?
Ik vrees...

Tweede tafreel

DE VOORSPREKER

Aldus is Mariken dan van haar oom heengegaan op weg naar Nimwegen om aldaar te koopen wat hun behoefde. Maar dienzelfden dag had haar tante met vier buurvrouwen gekeven over hertog Adolf, wiens partijgenootte zij was, zóó hevig, dat het scheen alsof een duivelinne in haar woonde. Mariken nu, nadat zij inkoopen had gedaan en hoorende dat de klok reeds een laat uur tampte, sprak aldus:

MARIKEN

Nu heb ik groenten, brood en zout
gekocht, in voorraad uitermate.
Ik ga... maar ai... de lucht verflauwt!
Er zweemt al schemer in de straten..
Wat zegt de zonnewijzer? Ach!
en is 't al vijf uur aan den dag?
't Is zeker nog drie mijlen loopen.
Voordat ik thuis ben is de nacht
de looverbosschen ingesloopen.
En ik ben gansch in hare macht.
't Is beter dat ik Moeye vrage
een bed te dekken, wit en zacht,

dan tusschen zwart gestruik en hagen
te dwalen, waar mij onheil wacht.
Ik zal haar bidden mij te wekken,
om in den schemer te vertrekken.
Ze woont hier dichtbij, zie ik goed,
dan staat zij ginds al aan haar deure...
Gods zegen, Moeye! Wees gegroet!

MOEYE

Wat komt, te duivel, mij gebeuren?
Zoo, juffer! wat kom jij hier doen?
Moe van 't gevrij en kroegplezier?
Is 't kijvend minnespel beslecht?

MARIKEN

'k Begrijp niet, Moeye, wat ge zegt.
Ik kwam al vroeg ten marktdag hier
om waren voor ons in te koopen.
Mijn voeten zijn zoo moe geloopen.
't Is laat geworden... beter is
bij 't vallen van de duisternis
een toevlucht goed bij U te zoeken.
Ik bid U, laat mij hier verblijven.
De klok klept al het uur van vijven.
Ik durf de reis bij nachte niet
te gaan, ik werd zoo licht bespied
en vrees dat ik het huis niet vind.
De wereld is zoo boos gezind.

De tocht werd licht te mijner schande.
Des vijands kwaad is velerhande
vooral bij nacht...

MOEYE

Wel, wel! wat klinkt
dit lief onschuldig uit dien mond,
die wel een ander deuntje zingt..
en straks in 't boelhuis medezong.
Je hebt vandaag den tijd verdaan
met andre koopwaar...

MARIKEN

Welke Moeye

MOEYE

Of wil je d'ondaad nog vergoeien?
Of meen je dat alleen ter stede
de kennis is der losse zeden?
Ach wat! Wat hield het koren binnen?
Als dat van 't landelijke minnen,
te midden der geknakte stalen,
eens openhartig mocht verhalen?
wi! wi! dat zong een ander wijske
van dit onnoozeldoende meiske.

MARIKEN

Wat meent ge, Moeye?

MOEYE

Ach! wat meer
van deze schaamteloosheid klappen!
De bloem der onschuld en der eer
is lang verdrukt door Lomperts stappen.
Wat zorg daarom? als maar de vrucht
Niet al te tijdig komt te zwellen.

MARIKEN

Wat schand'lijks staat gij te vertellen
Ach God! en dat om geene schuld
te hooren valt mij zwaar te dragen.

MOEYE

Veins niet als deed U dat mishagen!
Lieg 't kwaad niet slechter, dubbel vel!
De kunst met menig frisch gezel
verstaat gij lang!... en, hoorde ik niet
dat gij u zelfs niet éens ontziet
mijn vromen broeder blind te leiden
in zonde, smaad'lijk voor U beiden?

MARIKEN

Heer God, mijn hart krimpt bij dit woord!
Hoe ben ik gansch ontsteld van binnen.
Hoe brengt Uw mond 't onheiligst voort!
't Verwijt verslaat en dooft mijn zinnen.

Zeg nog... en kan ik dezen nacht,
dées enklen dan niet onderblijven?

MOEYE

Ik zag jou liever als een aas
den bodem langs der Maasvloed drijven.
Wat vraagt gij mij? om een solaes
aan hoeren en gespuis te geven?
Vertrek! ik sta van drift te beven!!

MARIKEN

't Is al verkeerd begrepen, Moeye!...

MOEYE

Wat? helsche zaad dat ik verfoeie...
Weg! van mijn drempel, want de nijd
begint als een insekt in 't hoofd
met gonzend kwaad zich te beroeren!
Scheer weg je! éer dées steel verdooft
het laatste weerwoord, kwade loge!
Voort! 'k weet van razernij niet meer
wat van mij zelf meer te gedoogen.
De duivel zelf, die U ontvoer'
zou 'k nu met koorden kunnen snoeren,
en binden als een machtloos kind!
Ik weet niet waar ik mij bevind
van woede, of ik sta... om 't even...
of zinke... of ter helle zweve...

Derde tafreel

DE VOORSPREKER

En weenende ging Mariken van haar booze Moeye weg en dwaalde door de stad en verliet deze in den donkeren avond. Toen zij moe werd, zette zij zich neder aan den wegkant, verscholen in het duistere loover en zeide weemoedig deze woorden:

MARIKEN

Van wereld's boosheid zoo beraasd,
O, Lijden! komt gij nu mij naast?
En Droefheid, is dit uw beginnen?
Hoe wankel maakt gij mijne zinnen!
De poort, die nog 't onzeker leven
hield met een ringmuur hoog omgeven,
sluit mij thans buiten en ik dole
als loovren aan den wind bevolen.
Ik ben zoo zwak, zoo licht te vinden.
Wiens troost ben ik? en wiens beminde?

Mijn zuchten, dit alleen verdriet
aan donk'ren berm, ach, baat mij niet.
O sobre troost van handenwringen.

Wat stem komt door de hagen zingen?
Wat huivring komt in mij gegleden?
Een bittere lust doorvaart mijn leden.
Wie heeft met gal van troeble tale
de drank vermengd in blanke schale?
En is 't geen God die mij hervinde
O! wereld! zie dan Uw beminde...

Wee! zondig woord dat mij ontzinkt.....
't is of het kwaad mij dra bespringt,
en komt beslopen door de bosschen
en roert al in de loovertrossen.
Ik ben zoo eenzaam... zoo verloren!
Die komt, hèm zal ik toebehooren.
Die roept, hèm zal ik antwoord geven!
De pijn is in mijn hart gedreven!
En elke arm mag mij omwinden,
en elke liefde mij verblinden....

Vierde tafreel

DE VOORSPREKER

*De duivel, die overal zijn strikken en netten spant ter verdoemenis der zielen,
behoedzaam genaderd zijnde door het duister, sprak tot zichzelf aldus:*

MOENEN

Dit woord klinkt mij in zoeter wijs,
dan wat zij eens voor 't paradijs,
om domme voorspraak leerde zeggen.
Tri... tra...! Ik zal mij zachtkens leggen
aan hare zijde, edelaardig,
en schijn haar mild toe en rechtvaardig.
Ben ik niet schoon van aangezicht?
Verdoemd! als ik mij tot haar richt
met heel den stroom van mijn bekoren,
zij maar niet ziet dit haat'lijk oog
dat mij van nijd is uitgezworen.
Helaas! wij geesten van het kwade
zijn altoos met één vloek beladen.
En is 't niet dit wat ons ontbreekt
aan 't sleepend lichaam, dan weer wreekt
een ander euvel zich aan ons. -

- Ei... lieve kind! licht vederdons!
 Wat zwerft gij ijl door deze nachte?
 Wat droeft U zoo? om wat versmachten
 is uwe jonge mond beschâuwd?
 Uw wang om welk verdriet bedauwd?
 Kon ik U troosten! schoone! slanke!
 Vervaar U niet om mijn gestalt,
 mijn bevend loof! mijn wingertranke!

MARIKEN

Maria! God! wat schrik bevalt
 mijn argloos hart in deze stonde?
 't Is of de angst mij fel omsnoert,
 als dede ik reeds de zwaarste zonde!
 Zoo stort door 't hemelvuur ontvloerd
 de radelooze boom te gronde...

MOENEN

Schoon beeld! Wie heeft U zóó verraden?
 Wie dit jong hart zoo zwaar beladen?
 Ik zal U wreken als een knecht,
 met woorden sterk, met daden recht!
 Geef mij uw hand! Reis met mij mede!
 Ik rijd met U naar torensteden,
 in èenen zaël, door mij omklemd!
 Door diepten en ravijnen steil,
 in trotschen stap 't vervaarlijk heil
 van mijn geluk hoog tegemoet.

Ei, lieve kind! licht vederdons!

En alles valt voor mijn geweld!
O bleeke mond, o donker bloed!
Neig toe en leun aan mijn vertrouwen.
Ik kroon U tot de vrouw der vrouwen!

MARIKEN

O vriend, ik weet niet wát te zeggen.
't Is, of ik, als ik antwoord, kom
als één die uit de nevelen treed.
Nog is de damp van hoon rondom,
dat ik elk uitzicht donker weet.

MOENEN

Spreek! wie aandeed U deze hoon?

MARIKEN

Ik kwam bij mijner Moeye's woon
vandaag om onderdak te vragen.
En bedelde met nêedren schroom
bij haar te slapen tot het dagen.
Als boel heeft zij mij uitgekreten
en laster in 't gelaat gesmeten,
dat, van dit fel venijn bespogen,
mij alles anders is voor oogen.
En of thans kwaad en goedheid is
vervloeid tot ééne duisternis.

MOENEN

Bij Lucifer! Het uur is gunstig!
Zij heeft den gifteug ingezogen.
Nu waaksch! dat, na te flemen kunstig,
dit zieltje mij komt toegevlogen -

- Lief kind? wilt gij met mij verkeerren?
Ik zal U alle kunsten leeren.

MARIKEN

Wie zijt gij dan?

MOENEN

Een Meester! machtig
in kunsten, welke gij begeert!

MARIKEN

't Is mij ook één met wien ééndrachtig
voortaan mijn arme ziel verkeert.

MOENEN

Kom dan tot mij! Wat gij ooit droomdet
zal in mijn liefde zijn vervuld.
De wijsheid, die ge zoeken zult,
wordt als de lucht die U omstroomde.
In zeven werelden van macht
zult gij U heerscheresse weten.

Vooreerst der beide ongemeten
gebieden: Dichtkunst en Muziek!
Ten tweede geef ik U tot schild,
dat glanzend pantser der gedachte:
de Logica! die stelt en stilt
wat al te hoog te zweven trachtte!
Ten derde: de Arithmethiek!
Ranke kristalbouw der getallen.
Dat ijs-paleis! dat evenwicht
van scheiden en tesaamenvallen...

Ik leer U Alchemisterie!
een tooverstaf in uwe ving'ren!
die aardsche bron van fantasie,
om leniging of vuur te slingren!
Opdat nog tusschen alle talen
gij kent het recht en stellig pad,
en niet zult in begrijpen dwalen,
Grammatica als zesde schat!
En, eindend, om de gansche aarde
't omvademen in al haar waarde,
schenk ik Geometrie ten laatste.
Zoo zult gij zijn mijn spiegelplas,
mijn macht, die ik in U weerkaatste.

MARIKEN

Gij moet wel zijn een zeer wijs man!
Wat is Uw ambacht?

MOENEN

Ach! mijn kind!
't Zou U niet baten dit te weten.
Vernaamt gij niet wat ik al kan?
Wat zoekt gij meer?

MARIKEN

Hoe heet gij dan?
En waartoe kwaamt gij hier gezeten
en neemt Uw pad door duisternissen?

MOENEN

Mijn naam is Moenen met één oog!
Vraag, om U goed te vergewissen,
aan mijn gezellen, 'k ben bekend
bij allen, zijn zij laag of hoog
in stand of zielsbeteekenis...
- Ik ben U zeer genegen, Liefde!...

MARIKEN

Wat vraag ik meer dan mij geliefde
te weten nog! zeg mij slechts dit:
Zijt gij een vijand van het Booze?

MOENEN

O handen teer! O aanschijn wit!
Maar Uwe mond een donkre roze...

Naar hoogste liefde heeft de geest
altijd den blinden weg gekozen!
en hij vertrouwt en vraagt noch vreest.

MARIKEN

Zoo ben ik U tot leed geweest?
Vergeef mij zoo 'k U mocht mishagen,
't Is mij ook eender wie gij zijt.
Al kwam zelfs Lucifer omhoog
gedaverd uit zijn helsche krocht,
met stormend span en duistr'en wagen,
die mij tot medevaart verzocht,
ik liet mij willig mededragen.

MOENEN

Zoo is het al naar mijnen wil!
Kom, laten wij niet langer dralen!
Volg mij, nu wij den berg afdalen,
ter diepte, waar 'k uw hunkr'en stil.
Sa! druk mijn voetstap, kindlief, en
houd mijne hand vast... zie, ik ben
uw gids, gij zult mij volzaam wezen!
Van mijne glorie zult gij deelen!
Goud geef ik U! en van juweelen
een fonkelenden overvloed!...
mijn macht geeft onbeperkt...

MARIKEN

't Is goed!
Maar wat beloofd is, eerst vervuld!
De zeven kunsten...

MOENEN

Klein geduld!
Mijn driftige bruid! ik zal u leeren
àl wat ge wilt...

MARIKEN

.... en 't ook bezweren
der kwade geesten? deze kunst
heeft ook mijn oom verstaan, hij had
een boek daarover, wijs en zwaar.
Schenk mij, o vriend, ook deze gunst!
Ik weet dat die zóo sterk maakt, dat
geen enkle boosheid ons kan naken.
Hierin moet gij mij 't machtigst maken!

MOENEN

Ai... welke pijnigende sprake!
Hoe zal ik dezen vijand wenden?
... Zoet aanschijn! luister! dit te kennen
zou licht u voeren in ellende!

Want O! wanneer één woord mocht missen
 in 't machtwoord, dat hen aan U bindt,
 gij zult van dikke duisternissen
 omringd zijn en verdwalen kind!
 En eeuwig zal een geest van wrake
 melaats aan U den vinger raken.

MARIKEN

O vriend - en is dit zóó gesteld,
 ik blijve ver van dit geweld.

MOENEN

Tri-tra! dat heb ik haar ontgeven.
 Bij Lucifer! 't ging om mijn leven!
 Zoo zij volhardde in 't verlangen
 tot deze kunst, ik waar gevangen.
 Met listen zal ik dit begeeren
 verdwalen doen in hare zinnen!
 - Kom dichterbij, mijn schoone minne.

MARIKEN

Mijn lieve vriend!

MOENEN

Ik wil beginnen
 U, buiten mijne zeven kunsten,
 als het bewijs van hooge gunste
 nog alle talen dezer aarde
 te leeren spreken. -

MARIKEN

Hooge, waarde,
 en machtig vriend! Gij doet mij vreezen
 voor zooveel schatten! 'k Wil voortaan
 in al Uw wenschen volgzaam wezen!
 Ik val U toe als 't blonde graan
 den donkren maaier -

MOENEN

Ei... welaan!
 Zoo wilt gij zeker ééne bede,
 die ik U doe, verhooren mij?
 Eén enkle, tot een loon!

MARIKEN

Spreek vrij!

MOENEN

Dat ge Uw naam, dien ik niet spreke
 dan met een bittre haat, vergeet.
 En U als andre vrouwen heet.
 Maar niet Maria... O die naam
 beneemt mij, als in vuur, de âam...
 Ze zij verdoemd!...

MARIKEN

Eilacie vriend!
 En waarom doet U dat mishagen?

't is toch de zoetste naam, ik meen,
dien men ter wereld ooit kan dragen!
Want die Maria's naam verdient
te voeren mag zich veilig noemen.

MOENEN

O! Spel van voorspraak of verdoemen!
O! hoogste worp naar deze ziel!
O! spijt als zij mij nog ontviel...
Hoort lief, wij kunnen enkel saâm
het leven gaan, als deze naam
verzinkt voorgoed en anders moet
ik zeker wijken van Uw zijde.
Nòg meer belooft gij, edel bloed!
Als ge 't niet kunt - moeten wij scheiden.

MARIKEN

Wat zal ik meer beloven, vriend?

MOENEN

Zoolang gij mijne liefde dient,
beloof mij, dat, wat leed U nake,
gij nooit meer op Uw arme hart
het teeken zult des Kruizes maken.

MARIKEN

'k Beloof dit! want in hoeveel stonden
sloeg ik het kruis, bij bittren nood,
vergeefs... en werd geen hulp gezonden.

Maar mijnen naam begeef ik niet.
 Dat is mijn troost tot in mijn dood,
 Maria's zoeten naam te dragen,
 Maria, die is al mijn hoop
 en alle voorspraak in mijn klagen.
 Komt mij het booze in mijn zinnen,
 zoo bid ik haar, als 'k leerde vroeg.
 Zij was 't die al mijn angst verjoeg,
 mijn wandeling, mijn herderinne!
 Neen, vraagt gij mij Haar te verlaten.
 Zoo ga ik voort alleen mijn straten.

MOENEN

Mijn lief! ach, zijt gij zóo verzet,
 zóo zeer begoocheld van dien naam?
 Meen niet, ik ben U al te bot,
 behoud dien! maar kom hiérin saâm.
 Laat slechts dien eersten letter vallen,
 en heet U Emmeken voortaan...

MARIKEN

Welnu, dit laat ik mij gevallen,
 als ik met U kan ommegaan.
 Toch doe ik 't gaarne niet, ik waan,
 het brengt mij vrees en ongevallen.

MOENEN

Wat meer daarvan, nu 't is besloten?
 Bij Lucifer! en vreest niet wat!

Wij willen thans niet langer marren;
's Hertogenbosch, die schoone stad,
dàar gaan wij heen! De laatste starre
verbleekt in 't zilver! kom mijn lief!
Ik geef U 't al naar Uw belieef!
En morgen reizen wij, met luste,
naar Antwerpen, die breede poorte!
en zullen daar tot spelen rusten.
Eer wij er komen zult gij spreken
al s'werelds taal en kunsten allen
zijn zeventvoud U toegevallen!
Kom mee! los blad op mijne beeke!
Bastaert zal zijn Uw morgendrank
en Malvezij, als bloed getreden
uit d'allerwildste wingertrank,
zal binnen onbesmetten mond
als een bedwelming zijn gegleden!
Kom dan! mijn vrucht! mijn schoonste kans!
Héén! naar dat feest der wakkre zinnen!
Stijg op! o levensdorst! o minne!
O! naakte ziel!... uw laatste dans
staat te beginnen...

Vijfde tafreel

DE VOORSPREKER

Hierna zijn Emmeken en Moenen samen naar 's Hertogenbosch getrokken, waar zij enkele dagen bleven en een lustig leven leidden.

Ghijsbrecht echter, nadat hij in groote onrust op Mariken vergeefs had gewacht, zeide op den morgen van den derden dag deze klagelijke woorden:

GHIJSBRECHT

Waar is Mariken? waar gebleven?

Zij is gegaan in 't wilde leven.

En met zijn stroomen meegedreven.

Ik klaag de dagen en de nachten -

Waar is dat lief gelaat, dat zachte?

Waar zijn die oogen, die zoet lachten?

Ik zond haar gansch alleen ter stede.

Zij nam alleen mijn zegen mede,

en al mijn vrees en mijn gebeden.

Mij rest een eenzaam, leeg verbeiden.
Verhoed o God! dat niet het lijden
zijn arm om haar zal henen breiden.

Verhoed! dat niet, op reis, de Booze
dezelfde paden heeft verkozen,
en haar bekranst met dorenrozen.

Doe haar den rechten weg hervinden.
Wil hare oogen niet verblinden.
Spijt donkerheid en tegenwinden.

O onrust! machteloos zoo maakt gij
mijn bevend hart, waar slaapt of waakt zij?
Ik voel, een eindeloos lijden naakt mij.

Ik ga... Maria geef mij krachten.
De angst kromt over mijn gedachten.
Van hier!... Ik kan niet langer wachten!

Waar is Mariken? Waar gebleven?
Waar is zij argloos heengedreven,
zoo onbeschermd in 't woeste leven?

Mariken! kind van Gods geslachte!
U zoeken zal ik dagen, nachten.
Waar is uw blanke hand, uw zachte?
Waar zijn Uw oogen die zoet lachten?

Zesde tafreel

DE VOORSPREKER

En nadat Ghijsbrecht deze droevige woorden had gesproken, is hij snel afgereisd in groote angst naar de stad Nimwegen, alwaar hij zijn zuster opzocht, haar vragende naar Mariken in deze woorden die volgen. Die Moeye echter, vertoornd en door den duivel op gezet, sprak aldus:

MOEYE

Gij hier?

GHIJSBRECHT

Mijn zuster, 'k wil u groeten.
God moge al Uw leed verzoeten.
Maar zeg mij snel en zonder dralen:
Weet gij waar mijn Mariken is?

MOEYE

Neen, broeder, neen...

GHIJSBRECHT

Is dat gewis?
of - veinst ge?

MOEYE

Wat? voor logetale
bewaars mij God! 'k weet niets van haar!

GHIJSBRECHT

Ge gekts met mij!

MOEYE

Bij Sinte Jan,
die mij tot hulpe is, 't is waar.

GHIJSBRECHT

Ge veinst!

MOEYE

Ge liegt, 'k weet niets daarvan.
Ik schat ze ergens in een bed,
gelegen naast een kloek gezels.

GHIJSBRECHT

Ei!, waartoe uw gelaat zoo fel?
en werpt gij op haar deze smet?
En haar zoozeer onzacht gezind?
Zeg mij, waar is ze?

MOEYE

't Duivelsch kind
heeft hare zin op 't kwaad gezet.
Zij kwam vòor enkle dagen, te avend,
't gelaat verhit, haar kleed gehavend,
heel laat nog om een onderdak.
De drinklust uit haar oogen stak.
Geschopt heb ik 't onzalig lijf
naar 't drinkhuis, dat ze kwam ontloopen,
waar, in den zwierige arm de kruik,
zij, met gezellen, zich den buik
van ontucht pas had zwaar gezopen.

GHIJSBRECHT

Wat zegt gij, Christus! is dat waar?

MOEYE

Verhit als vuur en met misbaar
van zotten lach en scheve tale,
kwam zij aan dezen drempel staan.
'k Verweet haar dat, toen heeft zij luid,
zichzelf verdoemd ten éénen male,
met slechten laster uit te slaan.
Al vloekend liep zij heen ter kroeg
waar 't tierend bloed tesamenrot
met helsch gespuis...

GHIJSBRECHT

Drieeenig God!
Mariken-lief des duivels buit?
Waar is ze? waar?

MOEYE

Ach domme bloed!
En is 't U nog niet klaar genoeg?
Ze zit in 't huis bij wijn en hen
wier spel het is de lust te ontsteken!

GHIJSBRECHT

O zwijg... zie, hoe verdoofd ik ben!
Mijn hart dreigt van verdriet te breken.

MOEYE

Och wat! of 't lieve kind te vòor
niet was volleerd in duivels streken;
of kuischheids kelk niet vloog te loor
lang voor de storm haar bloem kwam breken!
'k Geef om zulk vluchtig pluis geen stroo.
Barmhartigheid! wat krijgt ge zoo?

Zevende tafreel

DE VOORSPREKER

Toen Ghijsbrecht deze bedriegelijke woorden uit den mond van zijn booze zuster had vernomen, vlood hij beangst vandaar in groote zorgen over Mariken. In de eenzaamheid van het land hief hij de armen naar den hoogen hemel toe en bad aldus:

GHIJSBRECHT

O mijne oogen, laat nu vloeien
uw tranen, rijkelijk en stil!
Maria, laat dit leed verschroeien
in Uwe liefde en die bloeien
met ranken, ver, om harentwil.

O moeder Gods, die 'k binnen Aken,
elk jaar als moede pelgrim groet.
O glimlach uit Uw hooge Wake
bij 't Kind, wil mij vertrouwend maken,
nu d'angst mij slaat en wanklen doet.

O Sint Servaes, die, rustend binnen
de vroomen muren van Maestricht,
ik zooveel malen een schoon licht
heb neergesteld, hoed, nu ik zwicht,
de poovre kaarsvlam mijner zinnen.

Maria! troostfontein! wier wateren
op 't hoogst verwelken mijner kracht,
in duizend droppen op mij sprongen,
die duizendvoud Uw Zoetheid zongen,
laat Uw erbarmen, stralend zacht
op mij, die afzinkt, nederklateren.

Langs eiken weg wil ik gaan zwerven,
in steden groot en landen ver.
Mariken, kind, uw zilvre ster
wordt in de wolken duisterder,
Uw bleekend zieltje dreigt te sterven.

Achtste tafreel

DE VOORSPREKER

Te dien tijde gebeurde het, dat de oude hertog Arent van Gheldre door den kastelein van het slot te Grave uit zijn gevangenis werd ontzet en feestelijk werd binnengehaald door de Heeren te 's Hertogenbosch. Die Moeye, dit vernemende, had daarover zulk een spijt en haar hart zwol tot zulk een kwaadaardigheid, dat zij zich zelve vervloekte, sprekende aldus:

MOEYE

Helpt alle duivelen! Welk gerucht
roept daar de klokkenaer in de straten?
Die in het slot lag te Grave, die state,
is zijnen kerker ontvlucht?
... O ongelukkige mare! nu zucht,
jong-edel hertog! wat kan U nog baten?
D'oude is verlost, en de twist breekt in 't land
open als vuur! en het onheil komt nader.
Help mij! de nijd drijft mij buiten bezinnen.
Mogen de duivelsche geesten tegader
uit hunne krachten mij razend bespringen,
en mij verdoemen.....

MOENEN

Ha! hier valt te winnen.
Let op, die ziel valt mijn eeuwige vuren,
lichter dan welke! in enkele uren
schreeuwend te binnen.

MOEYE

Wat langer te blijven
in dezen spijtigen jammer? Ellende
rooft mijn verstand! wat langer nog dragen
al deze jammer van komende dagen?
Gods haat vervolge de stinkende bende
die hem verlostte, den ouden, dien 'k waande
vast in den kerker ten eeuwigen dage
tot hij vermolmdde, de dief! de ongere!...

MOENEN

Fel zal het land dit ontvluchten bezuren!
Wel past U zuchten en bitter beklagen...
Onheil en rouw naakt...

MOEYE

Vervloekt zijn de uren
die mij nog resten!...

MOENEN

Het volk weer vol plagen
en van partijstrijd gegeeseld...

MOEYE

... Wat baat?
Wat dan tot troost in 't onzalig bestaan
brengt gij mij? Spot? Hoon? Valschlachende smaad?

MOENEN

'k Breng U het einde! opdat niet de haat
als een laagwoekerend vuur in u vrete...
't Einde van krijten en zinken te gronde.
Enkel de pijn van één enkele stonde
en dan de eeuwige rust en 't vergeten...
Zie! wat ik meebracht, een zacht koord, een las!
Schamele gift! die de mensch maakt almachtig
over zich zelve, ach arme, één vlas
is reeds genoeg om...

MOEYE

Wat wilt ge? houd af?

MOENEN

O lãng genoeg om het leven te nijpen
stuk, als een bloem in de handen...

MOEYE

Wat wilt ge?
 Weg! Weg! - hoe koud zijn uw tastende vingren
 rond mijnen hals! laat mij los! Wat bezint ge?
 't Donkert hier...

MOENEN

Nu deze lus nog te slingren
 rond om de hooge en kooldonkre balken...
 Levensdraad... kort heeft de mensch maar te zwalken
 eer hij tot rust komt! - omlaag uwe handen!
 Treed op den bank hier! - o zoetheid te landen
 in doods oneindige wijdheid .. haha!
 Spring neer! Ge weifelt? Ellendige! - sa!
 wèg met dien steun aan dit walgelijk leven!
 Zink!! a... 't geluk deze ziel te zien zweven
 boven den kuil der verdoemenis...

MOEYE

A-a-
 Hulpe - los - los - valsche helhond!
 vloek - laster -
 spùw ik - ik stik - o verdoemde -

MOENEN

- - al váster!
 zoet lief, ál dichter omsnoert het uw kele!

Dans op de lucht! als ge moe wordt van spelen
dant reeds het helvuur met rosse gewaden
rond uwe naaktheid! - haha - de genade
komt weer te laat! Zie! wat trappelt! wat streeft ze!
Lucifer! steun mij, de adem begeeft me
schier van het lachen!... m'n liefste, m'n roze!
waar wilt ge heen? Doet de lust U zoo blozen?
Wandelt ge weg op de lucht, mijne minne?
Meent ge, ge treedt als de hemelen binnen?
Liefste, ach liefste! Wat haast U? Uw voeten
wapp'ren van drift 't paradijs te begroeten.
Zoo - ze wordt stiller - ze sterft - nog wat krampen
vullen dit hulsel - een klok, die het tampen
langzaam verliest - en nog ijl om den klepel
stom nabeweegt - - -

Negende tafreel

DE VOORSPREKER

En aldus, napeinzende bij het verhangen lichaam der Moeye, sprak de duivel deze woorden:

MOENEN

Zoo is de mensch nu! Erbarmelijk hangend,
gillende, bangend
boven zijn dood, elken dag, elke stonde.
Koorden heeft om de wolken gewonden.
Ijdel vastklampend aan duistere wondren
en de belofte van voorspraak daarboven,
schreeuwt hij, ja krijscht hij om leven?,
- om 't leven!!
Of niet de schepper het hem tot een spot,
tot een zoo bitteren dronk heeft gegeven?
Ja - zóo de mensch! - met de lofzang voor God
op zijne lippen en knielend tot loven
't land, waar hij hunkrend naar uitziet! hier boven,
beeft hij en vlucht voor Doods dreunenden donder!
Neer! met zijn krimpene ziel - Neer! ten ondr'en.

- O! als ik Emmeken's ziel eens zie dansen
boven dien afgrond! En schoon staan de kansen!
't Kind is ten halve verdoemd al! maar - stil -
wie gaat voorbij daar? - 'k hoor bidden! Gods haat
hebbe dien priester - ik vloek hem! - hij gaat
vlak langs dit venster - wat bidt hij? 'een ster'
noemt hij het kind? ja - een ster, die ik laat
tuimelen eenmaal! o duiv'len - versper!
dezen den weg tot haar! Lucifer - Lucifer!!

EINDE DER EERSTE VERDEELING

Tweede verdeeling

De tweede verdeeling is onderscheiden in zeven tafreelen. Ze spelen zich af voor en in de taveerne der verleiding te Antwerpen, genaamd 'wijnhuis den Boom'. Bij het begin dezer verdeeling is het avond. Enkele zwakke lantaarnen flakkeren in den wind. Er valt een ros schijnsel om de herberg, waaruit gerucht komt, overstemd door den zwaren winddonder die over de avondstad heenrolt.

Eerste tafreel

DE VOORSPREKER

Geleid aan den duisteren arm des duivels tot aan den avond van den tienden dag, gekomen op het marktplein van een onbekende stad, bevreesd en onmachtig, en genaderd voor de stampende taveerne der verleiding sprak Emmeken aldus:

EMMEKEN

WAAR ben ik vriend? - waar leidt ons pad
thans verder heen? - hoe vreemd en zwart
is mij het aanzien dezer stad!
Hoe klopt mijn ongeruste hart!
Misschien is het de zware wind,
die, als een vluchtend duivelskind,
holt onder donkren hemelspoort,
zoo momplend, onheilspellend, voort!
Misschien is 't om den boozen lust,
die...

MOENEN

Eerst uwen mond weer stil gekust!
't Is Antwerpen waardoor ge gaat

Daar, waar de vlam speelt op de straat,
schijnt de taveerne, waar dees nacht
uw vrees zal komen weer tot rust.

EMMEKEN

'k Hoor stemmen door de duisternis...
'k Hoor vloeken!...

MOENEN

Och - de windvaan is 't!
die, op geroesten pen, aan 't waaien,
niet weet waarheen zij heen zal zwaaien.
't Zijn schimmen slechts, m'n lief, gedroom -
Hier gaan wij binnen! in den Boom,
den herberg hier.

Tweede tafreel**DE WAARD**

Goed wellekoom!

EMMEKEN

Gods zegen, vriend! Hoe? In den Boom
noemt gij dit wijnhuis? - Ach - gewis
den Boom der kennisse -

MOENEN

Gelet!

Ge hadt als één in zwaren droom
het voetje, zoo ik U niet vast
gegrepen had, verkeerd gezet!
Ja 'In den Boom' heet hier 't verblijf
waar wij vernachten; elke gast
is vroolijk hier! Er wordt gebrast,
verkwist bij spel en dans en zang!
Hier komt de dolaert en slechtwiller,
de brout, de speler en de spiller.
Hier komt het jong en lustig wijf
haar ziel en lijf in 't wilde stellen!
Hallo! Treed binnen -

Ik zie al blikken van den kant naar mij gestoken...

EMMEKEN

- Leid mijn hand
 in deze nieuwe ruimte, vriend!
 Ik zie al blikken van den kant
 naar mij gestoken, als bij nacht
 het kaarslicht kwam pijlsnel gevlogen
 tot mijn halfslapende oogen!
 Tot ik ontsiep in 't werkelijk leven!
 En zeg mij! - is dit het domein,
 waar mij, in ruil voor schande's pijn,
 de kroon der vreugde wordt gegeven?
 Is dit de glans, dien ik zou zien?

MOENEN

Zit neer, mijn kind! - Hallo, heer waard!
 wilt gij den wijn in 't vat misschien
 eerst doen verzuren?

EEN KNAAP

Welke aard
 van wijn gelieft U, heer?

MOENEN

Een pint garnaat
 voor mij! en voor mijn wijf een kroes
 met Bastaert - wacht! nog ééne maat
 vol Hypocras - die geeft den roes
 eerst recht! en warmt het lijf!

DE KNAAP

Gewis!
dat brengt het vuur eerst in den buik!

MOENEN

Schenk in! tot aan den rand die kruik!
Schenk in! op U mijn lief! drink uit!

Derde tafreel**EEN KROEGGEZEL**

Ei! maat! zie daar eens aan den kant
een zoet schoon wijfken zitten!

TWEEDE GEZEL

Bré!
da's buit voor mij - maar wat schavuit
zet zich er neven!

EERSTE GEZEL

Zullen wij
er onze kannen bij gaan schikken?
en hooren wie dat meiske is?
Gezel, zie toe! wat valsche blikken
hij op haar werpt -

TWEEDE GEZEL

Als 't donker is
moet hij aan 't mes! die lodderoog -
En 't wijfke is vannacht ons beiden
een zoeten troost! Wat gij?

EERSTE GEZEL

Da's wis!
Wie vleesch lust, dient het been te snijden
van 't vet - da's wet! Hoog! brasser! hoog!
Wij zullen 't schoon te samen stellen,
wat?

MOENEN

Schuijt hieraan! en drinkt gezellen.

Vierde tafreeel**TWEEDE GEZEL**

Neen, vriend, wij hebben reeds, maar acht
ge 't goed, dat wij hier zitten komen?

MOENEN

Al is 't tot twaalven in den nacht,
ons zijt gij immer wellekome!

EERSTE GEZEL

Gij zijt hier beiden vreemden, gij?

MOENEN

Ja vriend, ter Bossche Meyerei!
zijn wij woonachtig

EMMEKEN

als ik wèl
uw laatste kunst versta, dan zijn
thans duizend roode dropplen wijn
in uwen kan geschonken, lief!

MOENEN

Ei! waart gij daarvan zoo vervuld
en droomerig?

EMMEKEN

- maat, met Uw belieft,
in ùwen kruik zijn honderd meèr
van droppen goud granaat -

MOENEN

Hierioh!
Geraden hebt ge't, lief! Alzoo
groeit uwe kennis meer.

EERSTE GEZEL

Goed heer!
wat zegt Uw vrouwe daar? Zij weet
te zeggen hoeveel droppen vallen
in deze kruik? en bij getallen?
Dat hoorde ik nimmer eer vertellen!

MOENEN

Verwondert U die kunst, gezellen?
Ik zeg en zeg U dit voorwaar:
dit meiske is zóozeer bedreven
in kunsten, 'k zweer U bij mijn leven,
dat daar te Leuven niet studeert
noch te Parijs een klerk, zóó wijs
dat hij haar evenaardt -

TWEEDE GEZEL

'k Begeer 't
te hooren eerst en zien met ééne!

MOENEN

Ik zeg, zoo wijs vriend, is er geene!

EERSTE GEZEL

Ge zegt het! maar 'k geloof niet eer
goed brasser, voor ik meer aanschouwe

TWEEDE GEZEL

Vraag haar ons wat te toonen, heer,
dat ik uw woorden mag vertrouwen,
wij blijven haar tot vriend te meer.
En hem, die brengt haar ongenoegen
of leed zal doen, zal, bij mijn eer,
dit mes ter ribben kwalijk voegen.

MOENEN

Welaan dan, Emmeken, ge hoort
wat deze vrienden U ontvragen!
Zing hun dat schoon gerijmde woord
van gisteren voor, tot hun behagen.

EMMEKEN

Ach vriend, ach neen, want deze kunst
wil hier niet zijn noch bij ons wonen.
Ach neen, hier niet.

EERSTE GEZEL

Schenk ons, als gunst,
één deunken maar, o, overschoone -

TWEEDE GEZEL

Kom leer ons deze kunst, lief kind!
Wij zullen U er meer om eeren -

EMMEKEN

Ontgeef U dat verlangen, vriend!
De dichtkunst is niet om te leeren.
Het is een kunst die niemand kent
of 't is bij hemelsche genade.
Bij 't andre komt de naarstigheit
en goede wil ons slechts te stade.
Maar dichtkunst is in eeuwigheit
niet na te wijzen noch te raden.
Wel trachten velen, plomp en zot,
haar door arglistigheit te winnen,
tot leed van hen, geroepen tot
het needrig werk haar recht te minnen.
De dichtkunst, vriend, zij komt, van God,
ons door zijn Heil'gen Geest te binnen.

MOENEN

Ei! welk een trek vaart door haar zinnen.
Verdoemd! 't is of op elke plaats
van mijne macht een andre loert,
om deze ziel mij af te winnen.

Kom lief, nóg meer met dwaze praats
den nacht verdaan is tijd geleden.

EERSTE GEZEL

Ei, meisken, moet ge zóo gebeden
en zóo gepaaid zijn om één lied?

TWEEDE GEZEL

Eén kleine wijs onthoudt g'ons niet,
lieftalligheid!

EMMEKEN

Wees dan tevreden
en zwijgt en eindigt Uw geschal.
En luistert, hoe ik, zwak en klein,
één deunken dan, een zoet refrein
hier zingen zal -

Vijfde tafreel

(Emmeken zingt)

O! dichtkunst! Lieflijkste van allen!
 Ik klaag, dat men U niet verstaat.
 Mijn hart heeft in U welgevallen.
 Wee over hem die U versmaadt,
 Wee over hem die U ontgaat.
 Ik minacht die Uw tocht verstoren,
 en U, gracieuse schoonheid, haat.
 Want, schoon in hemelsch rijk geboren:
 Door hoovaardij gaat de kunst verloren.

Nóg zijn er die de kunst betrachten,
 al zijn hun oogen voor haar blind.
 Al hooren zij haar overzachte
 adem niet om zich welbemind
 ademen, warm en welgezind!
 Die 't hoogst haar roemen zijn uitverkoren
 bij 's werelds bent en 's werelds vrind.
 En, schoon in hemelen hoog geboren:
 Door hoovaardij gaat de kunst verloren.

Wee! alle plumpe en domme zielen!
 Die U wil winnen zal minnen U niet.

Wee! die des werelds drom toevielen,
en U bezinnen en spinnen om niet,
die U beminnen van binnen niet.
Maar die vernemen onwereldsche koren,
woorden op zwingen - dié zingen het lied!
Daarom zoo zeg ik nog eenmaal te voren:
Door hoovaardij gaat de kunst verloren.

Princelijk wil ik met U verkeeren,
kunst, en Uw troost niet meer ontberen.
Eeuwig zal echter dit leed ons deren,
dichtkunst, o rechte, o klinkende toren!
dat daar nog leven die U onteeren
en niet verstaan en zich van U keeren.
Dichtkunst! o Gij! Paradijs-geboor'ne.

Zesde tafreel

DE VOORSPREKER

Alzoo zong Emmeke dit droeve lied in de duisternisse der wereldsche taveerne, terwijl allen zich na elkaar van haar afwendden. Maar Moenen, staande in de duisterste wijkplaats, van woede opspringend, sprak aldus:

MOENEN

Wat schoone drank is hier te brouwen
uit 't bont gewemel elken nacht,
van dobbelaars, schenners, lichte vrouwen
nachtbrakers en het wild geslacht
van vechters, koppelaars en dieven!
O! schoon tumult naar mijn believe!
Ik ben het die het al regeert!
O schoone muziek dier zieke bende,
stukslaan en tafelen overende
bij 't blusschen der gevallen lichten.
Ik ben het die de schaduw scheert
van aangezicht tot aangezichte!
Joecha! Door mij dit heesch misbaar,
de steek, het zuchtend overglijden
in wellust, woest en openbaar.

Door mij die bittre tranen schreide.
Door mij de wond, die nooit genas,
het vuur en d'onherstelbre asch,
door mij dit gansch en eindloos lijden!
Ik zie het aan - en feller, driester
springt op de drift van borst tot borst.
Ik wandel tusschen hen als vorst,
een zwijgend donker Hoogepriester -
Hier wil ik blijven tot het einde.
Ik sta! Geduld! mij is de tijd!
Ik wacht tot vlam na vlam verkwijnende
in walming der rampzaligheid.

Heer Waard van dezen schoonen 'Boom'
welks loof vergeefs stormt naar den hemel,
spreid mij in den bewaaiden kroon -
(haha!, de beeldspraak lijkt mij schoon)
een veilig bed - zeg mij uw loon
voor mijn verblijf bij dit gewemel.
- Welaan! dan zal ik U tot gast
met mijn zoet wijf nog lang verblijven.
Nòg hooger moet het vuur getast
vóór het in smook zal henendrijven.
Mij is de tijd! Mij het geduld!
O! Lucifer! Uw land zal dreunen,
wanneer met loovren, rijk gevuld,
dien Boom neerstort, waaraan ik leune.

Zevende tafreel

DE VOORSPREKER

Maar Emmeken, bedroefd van binnen en nog drijvende in de zoete muziek van haar eigen gezang, sprak, in de donkerste vensternis gezeten, deze bittere woorden:

EMMEKEN

O! mijn herinnering aan het leven
van vroeger tijd, als schuldloos kind!
En nu! ach nu! - wil mij 't ontgeven,
herinnering maak mijn oogen blind!
Ik ga den weg al vol mishagen.
Ik zie het dalen alle dagen,
al dieper, dieper naar den dood.
Geen blik meer zacht aan wien ik vrage.
Geen mond meer mild waaraan ik klage
mijn leed en woekerenden nood.
O! Moeye, Moeye! in uw slagen
verviel mijn hart, een bloem, ter aard.
Waarom, waarom tot donkre sage
mijn leven? en niet hemelwaart?
't Is Moenen! in zijn macht genepen,
is zelfs Maria's troost gesmoord.

En om mij vallen vloek en moord,
door mij, door mij, en onbegrepen!
Ik ben de slag! Hij is de heffer!
Hij wijst. Ik ben de hand die raakt.
Ik ben de daad! Hij, de beseffer!
De booze droom ben ik. Hij waakt!
Ik ben te ver! Al wilde ik vluchten
van hier - en aan Maria's voet
mij werpen - 't baat niet meer! Verloren!
Waar ik mijn leven ook bezuchte -,
zijn schaduw treed mij tegemoet
en komt de eerste preveling storen.
Ik hef de hand tot zegenen weder.
Hij komt - en ziet - ze zinkt al neder.
Ik voel, hij is mijn minder bloed
mijn machteloosheid! mijn vergeter.
Ik ben de pijn, het bitterzoet.
Hij is de Menger, wreed en vroed,
de Lacher en de sterke Weter.

Ach wat -! mij dorst! Sinds eens verzworven
in werelds wildernis! - ik smacht!
Gedreven zinnen schaterlacht!
Hierheen gezet! Til mijn gestorven
ellendigheid tot uwen borst!
Gezet - mij dorst -

Achtste tafreel

DE VOORSPREKER

En ten tweede male, vertoornd en almachtig, verhief zich de duivel groot in de duisternis der taveerne en sprak aldus:

MOENEN

De mensch is toch, in al zijn trots,
een hulploos evenbeelde Gods!
Hij bidt en vast en prevelt beden,
acht 's werelds weelde geen profijt,
en vecht om 't minst geheim te weten
van zijne veege sterflijkheid!
Hij leert, dat hij zal zalig wezen,
die, schoon hij niet ziet, toch gelooft.
En dringt zich om mij heen, met vreeze,
de lijnen in de palm te lezen
van mijne hand, die hen verdooft.
Het aardsche acht hij niet een duit.
Onwaardig om den tijd te spillen.
Maar als mijn vinger schatten duidt,
loopt hijgend gansch haar bende uit,
de dorst aan dezen bron te stillen.
De mensch is toch met al zijn trots
een wondervreemde spiegel Gods!

De mensch gelijkt dien armen zot
den man, dien 'k gistren geld liet delven.
Hij ondergroef, om goud als loon,
de steunpilaar van eigen woon
en stortte onder de gewelven.
Mij, hel's profeet en wichelaar,
mij valt de oogst toe allerzielen,
die, moegedoold en doodgedacht,
luid-snikkend of glimlachend zacht,
naast hun beloften nedervielen.
Hoort. Hoort! de wind van dezen nacht
rond deze kleine wereld zuchten!
Zoo is mijn zwarte zwerk gebreid
om 't flakkrend licht van zaligheid
dergenen die Gods macht nog duchten.

EINDE DER TWEEDE VERDEELING

Derde verdeeling

De derde verdeeling is onderscheiden in vier tafreelen. Het eerste tafreel speelt zich nog af in den Boom. Het tweede vindt plaats op weg naar Nimwegen en de overigen in deze stad. Als deze verdeeling begint is het vroeg in den morgen.

Eerste tafreel

DE VOORSPREKER

Als Mariken aldus zeven jaar met den duivel had verkeerd, kwam het berouw en heimwee langzaam in haar op. Op den morgen van een schoonen zomerdag zeide Emmeken tot den duivel deze woorden:

EMMEKEN

ACH vriend, maar hoe ik luid meelachte -
vaak kwam in langdoorweende nachten
mij weer zijn beeldnis klaar voor oogen,
mij zijne goedheid in gedachten.
En 'k wrong de handen in het duister,
dat ik hem eens nog vinden moge
in 't veilig huis dat ik verliet,
eer dat hij sterft -

MOENEN

Mijn liefken, luister!
Hebt gij daarom zulk groot verdriet?
'k Ontzeg U dit verlangen niet.
Wij gaan nog heden! Maak U vaardig.

EMMEKEN

Ik voel ik ben niet eenmaal waardig
dat hij om mijnentwille schreit.
Sinds zeven jaren zocht hij mij
en bad voor mij in d'eenzaamheid.

MOENEN

Trof ik hem hier, ik worgde hem.

EMMEKEN

Wat zegt ge, vriend?

MOENEN

Niets, niets, m'n kind.

EMMEKEN

Zoo vreemd en angstig klonk Uw stem:
als verre donder, in den wind
hierheen gevoerd -

MOENEN

Welaan! wij gaan
naar Venlo, waar Uw oom zal wachten
in groot verlangen...

EMMEKEN

hoeveel nachten
heeft hij ter deure niet gestaan,
uitziende naar mijn eindelijk keeren,
en stak het eenzaam licht dan aan,
en droeg het vroom ten Crucifere?

MOENEN

Veeg schepsel! 'k had u lang den nek
gebroken reeds in veel gebreks,
als niet 't gebed van dezen gek,
tot die, met Wit gekroonde Heks
het had verhinderd! Spijt! geen stap
Komt zij mij nader in mijn spoor.

EMMEKEN

Wat zegt gij vriend?

MOENEN

Niets, niets trezoor!

EMMEKEN

Zoo dreigend kwam Uw stem mij voor,
alsof een knett'rend vuur van ver
fel door de bosschen aan kwam steig'ren.

MOENEN

Uw bede zal ik U niet weigeren.
Kom dan en vraag den waard naar 't geld
dat voor 't verblijf is opgesteld.
Wij gaan, wij gaan. Zijt gij gereed?
Voort dan mijn liefken, om 't ontmoeten
de schim die U terzijde schreed,
het laatste schijnsel voor Uw voeten.
Eens zult gij, is ook dit gebluscht,
niets meer dan uwen schaduw groeten.

Tweede tafreel

DE VOORSPREKER

Aldus zijn Emmeken en de duivel tesamen afgereisd naar Nimwegen. En de stad naderende en hoorende het spelen der klokken, sprak Emmeken aldus:

EMMEKEN

Ik zie het nevelig torenbeeld
al stijgen uit de morgensfeer.
Hoor, Moenen, hoor, de klokke speelt
het oudbekende lied van eer.
Het komt mij, door de wind verdeeld,
van ver en nog gebroken weer.

MOENEN

Ach Emmeken! wat baat, wat baat?
De klokken roepen 't in de straat.
Gij zijt te laat, te laat. -

EMMEKEN

Al nader... nader komt de zang.
De muren doemen in de mist.

O hoor dat luiden, luid en lang -
o klok wier lied ik in mij wist.
't Is of langs mijn verhitte wang
een koele hand de tranen wischt.

MOENEN

Ach Emmeken! wat baat, wat baat?
De klokken roepen 't in de straat.
Gij zijt te laat - te laat.

EMMEKEN

Nu treed in U, bekende poort,
mijn grauw-bestoven voetje binnen!
De klokken dreunen ernstig voort.
Het zwaait als vleug'len van de tinnen,
gelijk de nadruk van Gods woord
gelijk doet beven en beminnen.

MOENEN

Ach Emmeken, wat baat? wat baat?
De klokken roepen 't in de straat.
Te laat - te laat - te laat.

(de klok zwijgt -)

De klokken dreunen ernstig voort.
Het zwaait als vleug'len van de tinnen.

Derde tafreel**DE VOORSPREKER**

En nadat zij onder het galmen der klokken de stadspoort waren genaderd, traden zij binnen, waar een groote menigte volks was verzameld op het marktplein. De poortwachter, hen begroetende, sprak aldus:

DE POORTWACHTER

Goed heer, ik groet U! Al zoo vroeg
naar hier gekomen?

MOENEN

't Schijnt mij toe,
't is feest alhier, het klokgezing
vervult de lucht! en welk gedrang
van menschen?

DE POORTWACHTER

Heer, 't is Ommegang
vandaag te Nimwegen...

MOENEN

Verdoemd!...
Kom Emmeke, waar wilt ge heen?

In 't wijnhuis eerst een pint genomen.
Ge zult vermoeid zijn!

EMMEKEN

'k Voel het nôo
mijn vriend, maar laat mij thans alleen
wat rusten onder deze boomen
en luistrend uitzien...

MOENEN

zoete schroom!
Wij moeten nog te Venlo komen,
gelijk gij wildet, bij Uw oom!

EMMEKEN

Plots doemt uit dezen ouden droom
een donker beeld op, een fantoom.
Het is, ik zie het naast mij staan.
Het buigt zich neer, het grijpt mij aan!
't is Moeye's beeld! met oogen groot...

MOENEN

(de klokken beginnen weer te luiden)

Hoor! hoe de klokken somber slaan,
mijn lief, dat is Uw zielenood.
Het is de dood... de dood...

EMMEKEN

't Is of haar dreigende gestalt
mij langzaam nijpend overvalt...

O vriend! red mij uit dezen stand...
De kilte van haar schaduwhand
trekt over mij, almachtig groot...

MOENEN

De klokken gillen over 't land,
mijn lief, dat is Uw zielenood!
Het is de dood... de dood...

EMMEKEN

't Is heen weer... o... hoe zwaar te moe
was mij dit weerzien, vriend, maar hoe?
Hoe kan dit zijn, dat ik haar zag,
gij zegt: zij is dood... maar o, de lach
die 'k hoorde, wijl zij mij omsloot.

MOENEN

De klok verluidt den doemensdag!
mijn lief, dat is Uw ziel in nood.
Het is de dood... de dood.

EMMEKEN

Ik hoor een stem door 't klokgezoem.

MOENEN

't Is d'eigen ziel die zich verdoem!

DE STEM

Hoort! Hoort! naar mij! Ik, Masscheroen...

EMMEKEN

Het volk loopt toe. Wat valt te doen?

MOENEN

Ach lief! U dwaast een vizioen!

DE STEM

Ik, die hier kom ten laatst verzoen...

(de klok zwijgt...)

EMMEKEN

'k Verlang daarheen... o sta mij toe,
dat ik mij ginds te luistren stel.

MOENEN

Och wat! wilt ge den tijd verdoen
bij een onnoozel wagenspel?

EMMEKEN

't Is 't schoone spel van Masscheroen,
waarvan ik Oom vaak hoorde spreken,
dat goed en waardige sermoen,
met schoone exempelen...

MOENEN

Om te breken
dat zwiepend rijs zal zwaar mij vallen.
Maar grooter zij mijn welgevallen
als toch...

EMMEKEN

Wat staat gij vreemd te spreken,
alleen en duister... zeg mij snel
staat gij mij 't toe?

MOENEN

't Is neen - ...'t Is wel...
Welk zot verlangen, zoete troost?
'k Begrijp niet wat ge toch verkoost,
bij zulk gesnater en gesnap
den kostbren tijd hier nog te spillen?
Bah! beuzeling en zotteklap
is al wat zij ten hemel gillen...
de zwetsers!...

EMMEKEN

Ei - mijn vriend, waarom
zoudt gij Uw lief bedroeven willen
om zulk onnoozels als gij zegt?
'k Begrijp Uw schamp're haat niet recht.

MOENEN

Ga vrij... maar blijf er langer niet
dan ik U roep tot mij te keeren.

DE STEM

Komt, komt tot God te appelleeren...

EMMEKEN

Vaarwel!...

Vierde tafreel

DE VOORSPREKER

En nadat Emmeken ijlings wegvluchtte, om zich op te stellen bij den drom dergenen, die luisterden naar het wagenspel, begon zwaar en duister de klok wederom te dreunen over de stad. En andere klokken begonnen mee te spelen in deze vermanende samenspraak. En de duivel, zich op afstand achter haar stellende, sprak aldus:

MOENEN

Maar ik zal triomfeeren!
 Ach Emmeken! wat baat? wat baat?
 De klokken roepen 't in de straat.
 Te laat! te laat! te laat!
 De slagen vallen zwaar en groot.
 O mensch, dat is Uw hooge nood!
 Het is de dood! de dood!
 Dwaal veilig af, m'n kind! verstaat,
 daar is geen redding meer noch baat.
 Te laat... te laat...
 Het vuur zal eenmaal, wild en rood,
 door mij omarmen Uwen nood!
 door mij, Uw doem, Uw dood.

(de klokken zwijgen)

EINDE DER DERDE VERDEELING

Vierde verdeeling

De vierde verdeeling is onderscheiden in dertien tafreelen. De eerste negen tafreelen worden gespeeld op het marktplein der stad Nimwegen. Het tiende tafreel speelt zich af op weg van Nimwegen naar Venlo. Het elfde tafreel heeft plaats te Rome bij den paus, alsmede het twaalfde. Het slottafreel en het mirakel voltrekt zich in het klooster der bekeerde zondaressen te Maestricht. Het is namiddag: op het marktplein is het wagenspel bezig.

Eerste tafreel

DE VOORSPREKER

Masscheroen, pleiter van Lucifer, de vorst der duivelen, sprak aldus:

MASSCHEROEN

IK, Masscheroen, wien onrustig omzwerven,
 krijschend als vog'len, de grauwe gedachten
 van Gods vergetenen! Ik, wien geslachten
 smeevend bekliven, snikkend en klagend,
 dat ik tot spraak werd hun duldeloos lijden;
 ik, van het vuur en de duisternis beiden
 tolk en bepleiter, een schim, opgerezen
 hoog als een nachtbrand, het zuchtende Wezen
 dat naar den hemel loeit, ik, tusschen later
 en het verleden, de zweepende klater
 dezer hel's echo, voor allen te samen
 die ge verslinderdet van U, in name
 Uwer vertredenen... beeld van Uw spot,
 daag ik U, bron der barmhartigheid, God!

DE ECHO

bron der barmhartigheid, God!

MASSCHEROEN

Antwoord ons, zon der ontferming, o God.
Waarom verwierpt gij ons, geesten der helle,
troosteloos, eindeloos? waarom Uw felle
gramschap òns enkel betoond, die niet deden
dan voor Uw aangezicht tartende treden
en Uwe wijsheid betwisten? waarom?
Waarom der menschen boosrazende bende,
die deze aarde bezwerven, de velen
die U bedroeven en schimpen, te deelen,
na kort berouw en verdriet, Uw genade?
Waarom aan ons slechts de eeuwige schade?
Waarom? Ach...

DE ECHO

Waarom?

GOD

Allen, al zijn zij in zonden geboren,
die eens berouwend mijn stem zullen hooren,
zullen met mij zijn en gaan niet verloren.
Maar die blijft leven in schuld en in schande,
ondanks den druk mijner stralende handen,
die zal voor immer ter plaatse belanden,
waar slechts gewezen is en knarsen der tanden.

DE ECHO

... knarsen der tanden.

MASSCHEROEN

Neen... Uw gerechtigheid God, zòo geprezen,
 faalt in der tijden ondwingbaren gang!
 Eens, bij de geestdrift van Davids gezang
 en in der taafelen van Mozes gelezen
 steenen onfeilbaarheid; toen, bij den dwang
 van Uwen toorn en bedreiging, ontging
 niemand de straf en d'ontgoocheling
 van zijne zonden... Maar nu, ach 't berouw
 redt hen in 't oogeblik! 't Opstekend kwaad
 dreigt Uwe almacht te knotten. Verraad
 onderling loert, zòo de man, zòo de vrouw,
 even ontuchtig. Al ware dit al
 tienmaal verdubbeld, nochtans vóór den val,
 wischt een kortstondig berouw alle schuld.

DE ECHO

schuld...

GOD

Ik heb de pijn hunner zonden geduld.
 Ik de gerechtigheid eenmaal vervuld.
 Ik, die, genageld aan 't smadelijk kruis,
 sprak tot den moordenaar stervend, gij zult
 heden met mij zijn in 's Vaders huis.

DE ECHO

Vaders huis....

MASSCHEROEN

Daarom zult gij hen te zwaarder vergeven,
 dat zij een misdaad zoo schand'lijk bedreven
 en gij geleden hebt voor hen den dood,
 naakt aan het hout en in smarten zoo groot.
 Daarom moest gij Uwe straf nederzenden,
 dat zij volharden niet in hun ellende,
 maar zich neerwerpen als stof voor Uw voeten
 en zich verlossen in wanhoop en boete...
 Zie naar het volk, dat, Uw goedheid voor oogen,
 zorgeloos wandelt in boosheid en logen.
 elken dag dieper en verder verdwaald,
 U overmoedig verloochent en smaalt.
 Breng met Uw tweesnijdend zwaard Uw gebod.
 Wees een kastijder en wrekende God!

DE ECHO

... wrekende God...

GOD

Ja, als der zonden opbruischend, ontzinde
 went'lend geklater nóg hooger zal wellen,
 zal ik mijn zwaard der gerechtigheid stellen
 tusschen hen in, in ontzag'lijk verblinden!
 En mijne toorn, die al breeder zal zwellen,
 zal hen verdrijven als kaf voor de winden.

DE ECHO

kaf voor de winden.

ONZE LIEVE VROUWE

Kind, o mijn Kind! wil Uw boosheid doen varen.
Wil hen om mijnentwil, trots allen waan,
in Uw ontfermende liefde bewaren,
reken zoo zwaar hunne zonden niet aan.
Zend tot de menschen Uw teekenen weder,
dat zij U vreezen en werpen zich neder.
Duister de zon of doe sterren verschijnen,
vreemde kometen in waaiers van glans!
Beef Uwe aarde, doe wateren deinen
hoog en geweldig, verdonker den trans
door Uw gestadigen donder, doe wolken
schaduwend gaan over jagende kolken!
Kind! o mijn Kind! doe Uw grootheid verstaan!
Reken, o reken hun zonden niet aan.

DE ECHO

reken hun zonden niet aan.

GOD

Neen, moeder, neen, het is alles verloren.
Heb ik mijne stem niet almachtig doen hooren
door alle tijden? Ik zweepte mijn slagen
over hun harten tot jammerlijk klagen.

Donder verrolde, rivieren en vloedden
spogen verdelging; in razende woede
spleet ik den aardbodem. Vuren aschregen
dempte de zon. Hooge boomboschen zegen
krakend inéén en de maan heeft mijn hand
in een beklemmende stilte gebluscht
over het grauw-gele huivrende land.

Drie ruiters hebben verdelging gereden.
Pest, Honger, Oorlog doorjoegen, gerekt,
zuchtende landen en luiende steden.
Toen stegen hoog om ontferming de beden
tot mijnen troon! ach... het snikkend berouw
kreunde nog na en vermompelde en zweeg.
En wèer ontwaakte de boosheid! en steeg
hoog tot de toppen der bergen en hoonde
mijne gerechtigheid! Neen, moeder, neen!
Geen meer bezint nog het eeuwige loon
of de eeuwige dood en het eeuwig geweën.

DE ECHO

... eeuwig geweën...

Tweede tafreel**DE VOORSPREKER**

En Emmeken, dit spel hoorende, werd haar zondig leven indachtig en sprak met bedrukt harte aldus:

EMMEKEN

Heer God, mijn hart begint feller te bonzen.
'k Voel al den steek van het bitter berouw.
O! Moeder Gods, Uw erbarming om onze
schulden zonk over mijn vreeze als dauw.

MOENEN

Kom, mijne minne! mijn trots en mijn trouw!
Hierheen! wij gaan! Bij dit zotte krakeelen
dort ons verstand nog en droogt mij de kele!
Volg mij! Ik zal U een spelleken spelen
straks in het duister, met zoeter gekweel.

EMMEKEN

Neen! 't is vergeefs mijne handen genomen.
En Uwe stem, die eens klonk als metaal,
lokkend als klokken, schijnt zwak nog te komen
ver, uit de diepte, 't is of ik, in droomen,
tusschen twee roepstemmen weifel en dwaal.

Neen! 't is vergeefs! o! de druk Uwer handen
rond mijne lenden benauwt mij, laat los!
'k blijf tot het einde...

MOENEN

o! zwiepende tros!
Springt ge terug uit mijn vingeren? de kans
wijkt en ontzwenkt mij? o hachlijkst moment!
Wèg van hier! wèg! vóór de dans die balans
uitzweeft... neen... wacht... nog één oogenblik! Dan,
weifelt ze nòg! o, ik schèur haar hiervan
lòs met geweld! Helpe Lucifer mij...

Derde tafreel

DE VOORSPREKER

En Masscheroen, pleiter van Lucifer, de vorst der duivelen, sprak wederom met groote stemme:

MASSCHEROEN

Die in rechtvaardigheid zetelt, o gij
 vorst aller heem'len, uit Wien alle machten
 opstaan en door Wien en tot Wien zij keeren;
 Gij elementen-beheerscher, Wien eeren
 van alle eeuwigheid alle geslachten
 tot in der eeuwen oneindigheid, God.
 Geef aan ons, geesten der duisternis, krachten
 om te kastijden hen, die Uw gebod
 roekeloos schenden en bitter verachten.
 Wreek door hel's woedende geesel de zonden.
 Denk om den kroon met de doornen, de wonden
 die zij U sloegen! de edik, de stok
 die U naar Golgotha dreef, doe Uw wrok
 spreken in Lucifers razende bende!
 Wreek U, o wreek al de bittere ellende!

GOD

Masscheroen! hoor, het zal wezen ten einde,
 dat ik mijn hand strek, verdoemend en breed,
 over 't geslacht, dat mijn tempelen zal schenden
 en mijne liefde vergeet...

DE ECHO

vergeet!

ONZE LIEVE VROUWE

o mijn Zoon!
 zult gij de menschen betoonen Uw hoon?
 Denk om mijn borst, die U koesterend voedde.
 Denk om mijn lichaam, waar gij laagt en slaapt.
 Denk om mijn droom, die Uw komen behoedde,
 vóór nog de engel U wekte en riep.
 Denk om het woord, dat de wereld doet ruischen
 'zie, ik ga voor U en los alle schuld'.
 Denk aan den smart op de berg der drie kruisen.
 Denk om het woord, dat in U is vervuld:
 - Zie, zoo de mensch alle zonden bedreven
 - hadde ter wereld - gij deed ons verstaan
 dat die berouwwol het hoofd had geheven
 vrij zoude worden en vlekkeloos gaan,
 deel zoude hebben aan 't eeuwige loon.
 Zoon... o mijn Zoon...

DE ECHO

... mijn Zoon...

GOD

Moeder... mijn Moeder! het woord is gesproken:

Eenmaal zal zijn alle zonden gewroken.

Maar, die zich keert van de donkere paden,

zal de bekroning zien mijner genade.

Zijn hunne schulden ook als karmozijn,

donker, o moeder, of rood als scharlaken,

witter dan wol nog en blanker dan sneeuw,

zal mijn beschijnende liefde ze maken.

Ja, eerder leed ik het dubbele lijden

eens door Jeruzalem's volk mij gedaan,

dan dat één ziel, ach één enkle der mijnen

dolend zou zijn, of verloren zou gaan.

Want ik ben allen die vragen nabij.

Mensch, o gedenk dit! en keer U tot mij!

DE ECHO

keer U tot mij...

Vierde tafreel

DE VOORSPREKER

En Emmeken, haar schulden al dieper overdenkende en op de knieën zinkende van berouw, zeide snikkende deze woorden:

EMMEKEN

Wellende tranen, o vloeit langs mijn wangen.
Schrei nu mijn oogen, Uw bitterste leed!
Ben ik nog waardig Uw troost te ontvangen
Heere der Heeren, na al wat ik deed?
Ach Uwe woorden, als stralen gezonden
in mijn droef hart, dat Uw liefde wel wist...
maar... o mijn zonden, mijn zonden, mijn zonden!
Waar is de hand, die mijn zonde wegwischt?
Open U, aarde! en laat mij verzwonden
zijn in Uw duisternis, met al dit leed.
... Maar o mijn zonden, mijn zonden, mijn zonde
eer gij mij opneemt en eeuwig vergeet...

Vijfde tafreel**DE VOORSPREKER**

Toen de duivel deze woorden hoorde, sprong hij van spijt en razernij op en greep Emmeken. Zijn helsche trawanten tot getuige aanroepende, sprak hij deze woorden, terwijl de eerste donder der lang reeds zwellende luchten over de stad rolde:

MOENEN

Helgeesten! op! Snel! Omsingel haar. Hier!
Monicat! kwaadste der duivelen!
Luistert! hoe ze al kreunt van berouw!
Helsch getier, in het vier!
in het duister met haar!
Wees mij trouw, Lucifer!
Zet een wacht om haar heen!
Op! helgeesten! op!
Hoor haar biecht en geweën...
Ze ontzinkt me? neen! neen!
nog het laatste beproefd!
Hier, duivelsch gebroed!
hoed dit bloed!...

... Kom, kindlief, kom mee...
Geef m' uw hand en verleen
mij Uw bevende arm ten geleide!

(donderslagen rollen).

EMMEKEN

Neen! neen
Ga achter mij, satan, en laat mij, ik ween
om mijn eindeloos lijden...
Laat mij los, booze Vijand, o God! dat ik koos...

MOENEN

Tevergeefs! gij zijt Mijn! mijn verwelkende roos.

(donderslagen en wind).

EMMEKEN

Laat mij vrij uit Uw nijpende vingren.
Wee! wee!
Dat ik eenmaal U riep en Uw liefde verkoos
wee wee!
Nu ik sta aan den zoom dier onmeetlijke zee.
O de pijn...

MOENEN

(bliksemschichten.)

Gij zijt Mijn!
Want ik spuwde in Uw oogen mijn blindend
venijn!

(wederom bliksem)

En de zucht van Uw bloed,
 en 't verlangen dat joeg,
 door Uw lenden en vroeg,
 naar de leniging zoet,
 heël Uw lichaam en ziel!
 als een ster die viel,
 in mijn schoot,
 van den dood
 dat is mijn.....

(stormwind en bliksemstralen).

EMMEKEN

... O de pijn!
 Wijk, wijk van mij, duister verrader, de dood
 is zoo koud niet omwarend mijn uitersten nood.
 Weg, weg, Uwe oogen! Uw adem, als vuur
 van mijn mond, die U vloekt! o ik zwijm...
 Waarheen zwerf ik?... O God! sta mij bij...

MOENEN

Sluit U aan, blijft terzij!
 als een muur, die niet wijkt!
 Helsche drommen, ge lacht?
 nu mijn arm al bezwijkt
 en verzwakt...
 A - ge grijnst
 nu dit spel is verspeeld?

(zware donderslagen).

EMMEKEN

O Maria... Maria!

Naar omhoog! In het zwerk!

MOENEN

Ge deinst?
Laffe honden! ge vlucht?
Naar den ketel der hel!
naar dat feest mijner haat?
naar dat woest Cacabo!
Met mij mee! in de lucht!

(Hij grijpt haar aan. Een dikke duisternis valt als een wolk neer. Storm en donder regeeren almachtig...).

EMMEKEN

O God! heb ontferming!

(regen stort neer).

MOENEN

Maar niet eer, dan ge zinkt uit mijn klauw
die u zwiert in den vaart mijner wraak,
in een wervel van donderend grauw,
langs dit duistere hart! boven torens!, geklemd
in mijn razende vlerk!! Naar omhoog!
In het zwerk!!

Zesde tafreel**DE VOORSPREKER**

Toen de wervelwind, die over de stad raasde, bedaard was en het zwerk eenige wakken van schel licht openscheurde, sprak Ghijsbrecht, die aldaar was te midden der verschrikte menigte:

GHIJSBRECHT

Erbarming! Wat geschiedde? Een zwarte wolk van stof en vuur en wervelende winden beviel het plein... wat was 't? Een kolk, waarin het licht tesamenzoog? Een blinde en leeggefallen stilte rest... Het volk loop sâam - Zeg, burger! zeg me... hoe? wat was dat? Een begoocheling?

EERSTE BURGER

Loop toe!
Een vrouw schijnt in dien donderslag getroffen!

TWEEDE BURGER

Wat mijn oog hier zag
geleek een kwaden droom. Het scheen,
een wervelhoos omraasde ons.

GHIJSBRECHT

Er heen!
Wie is 't? een vrouw? Ge kent haar! Wie dan?
Snel! ter hulpe haar!

TWEEDE BURGER

Ach Heer, een dichte drom
van volk staat om haar heen gebogen.

GHIJSBRECHT

Ik voel mij vreemd, als door een hand bewogen
van nadrend heil of onheil... laat mij door
dat ik haar bijstand brenge...

EERSTE BURGER

'k Ga U voor,
heer, volg mij! Hei! Terzijde dan! Terzij!

EEN VROUW

Ach God, ze roert niet meer...

EEN ANDER

Z'is dood!

GHIJSBRECHT

Wee mij...
Het bloed ontzinkt me hier. Marike! Gij?
Barmhartige Maria! sta mij bij!

Ik vrees te sterven... o Mariken, kind!
Dat ik U hier, ach hier te sterven vind,
op deze sobre steenen...

EEN OMSTANDER

Wat is het, heer? Gij dreigt te vallen en
ge beeft als één, wien groote vrees ontzint.

GHIJSBRECHT

O! ongelukkigste! arm mensch ter wereld die ik ben...
Het is mijn nicht! o! mijn Mariken, die ik vind.
Haar die ik zooveel jaren lang door dorp en steden
vergeefs gezocht heb. O! mijn kind...
en heb gedragen vast in mijn gebeden.
Hoe kwaamt gij hier? krank neergezwijmd en stom,
van stof bezoedeld, die eens waart zòo schoon?
Hoe kwaamt gij af te midden dit gedrom,
gelijk een herfstblad, wanklend uit den kroon?...

Zevende tafreel

DE VOORSPREKER

En de duivel, op afstand in de duisternis der muurschaduwen staande, ziende met verbeterde woede, hoe Ghijbrecht Emmeken in de armen nam, sprak aldus:

MOENEN

Van kwaadheid dreigt mijn hart te barsten schier,
 Hoe haar te nadr'en, nu die paap zich nijgt
 rond haar ellende? en mijn nadren hier
 in d'eerste tred verlamd wordt, en m'ontzigt
 de laatste kracht? o! razernij van nijd!
 Wat baat mijn haat, die ter verzwelging breidt
 haar armen open voor dit vluchtend zaad?
 Heen danst dit zilverdons! o bitterheid,
 die 'k giftig spuw als speeksel voor den grond
 van mijn vervloeking...

Achtste tafreel

EEN OMSTANDER

Zie, ik meen, haar mond
bewoog... en haar oogen onder bleeke leden
openen zich, ze leeft...

GHIJSBRECHT

O! vrucht van mijn gebeden!
Z'ontzwijmt... ze ziet mij aan... Mariken!

MARIKEN

... Waar?
Waar ben ik hier? wie zijn dit? welke hand
houdt mij omklemd? en leidt mij in het land
der boete of vergeving?, waar, waar is
mijn ziel beland? in licht? in duisternis?
'k Hoor milder stemmen om mij heen en ver
ontsteekt een lamp de lichten helderder.
Zie - zie het nadert mij...

GHIJSBRECHT

Mariken dan!
Hier is mijn arm, die U als vroeger nam
in liefde, veilig en vertrouwd. Hier, die u zoekt
en op de kronkelende wegen tegenkwam.

Mariken, dat ik U hier vinden moest,
o mijn beminde kind.. in deze armzaligheid,
te midden dit gedrang -

MARIKEN

Als 't lief geluid van moeders oud gezang,
die zong goênacht en morgens wellekôom...
Als 't eerste licht dat in de vensters lacht,
voor wie ontwaakt uit een bezwaarden droom. -
O! welke kleine vreugde strijkt ternêr
gelijk een duif, zóó licht, zóó vederteer?
Wie houdt mijn hand omklemd in dezen stroom?
O! deze stem, o! dit gelaat! Zijt gij het, oom?

GHIJSBRECHT

Ik ben uw vensterlicht en wellekoom!

MARIKEN

En mijn goênacht voor immer... o de pijn!
de angst van eeuwig van U heen te zijn,
waar handenwringen is en het gewezen
van die verdoemd zijn... raak mij niet! gaat heen!
te wand'len in uw witten zonneschijn,
en laat mij zondig in mijn angst alleen;
dat ik U niet besmette, wijk!... ach... neen,
blijf, blijf mij bij, hoed mijne ziel in nood!
Zijt gij het toch, die lichtend overnijgt?
die witte vogel, die mij tegenvloog,
in dikke duisternissen van den dood?

GHIJSBRECHT

O kind! wat vreeze houdt uw ziel bedreigd?
en vlucht langs uw gelaat? leun veilig aan
mijn hart, mijn kind, dat klopt zoo zwaar
van diepe deernis om de poovre waan
bij dit ontzwijmen... Zeg mij, liefst geluk!
mijn kleine bloem, van welken donkren druk
zijn mijn Marike's oogen zoo betraand?
Gij zijt toch mij, de lichtvlam die niet taant?
mijn roze, gij? ge weet, als aan den muur,
aan onzen wingert bloeit bij 't kleine huis,
glanzend van dauw in Gods schoon zonnevuur?

MARIKEN

Neen, neen, de storm, die in het morgenuur
den hemel duisterde, heeft mij verscheurd.
Wat houdt uw bevende arm nog opgebeurd?
De afgebroken loten! buig u neer
en luister... 't is Uw roos niet meer,
Uw liefste niet, die in de warmte rust
der goedertierenheid... Een duistere lust
heeft mij den duivel doen verstaan, ik ging
aan zijne hand mee als een zwerveling
al deze jaren, die voorbij zijn. 't Razend bloed
doorjoeg mijn lijf tot waanzin. Jaar na jaar
werd ik in 't wanklen meer onwankelbaar.
De diepste dalen der verholten driften
doordoodden mij ne zinnen en ik dronk

den fonkelenden beker, dien hij schonk
tot aan den bodem toe, die mij vergiftte.

(oprijzend)

Maar toen de stem, die zong, die wonderlichte.
Onaardsche vlucht omzweefde mij... en plots,
gelijk een vogel, van de donkre rots
neerstort in zee, die wijde, heerlijk lichte,
zoo stortte ik mij af in 't groot gebruisch
van Gods oneindige watren, die zich richtten
gelijk een branding van vernietiging en trots:
Terug! terug... terug! de sterkte Gods
verwierp mij aan dit arme strand, en hij,
die sterker is dan mijn vertrouwen, was nabij
... en nóg nabij - o zie - hij nadert - nadert -
Ik hoor zijn voetstap weer...

GHIJSBRECHT

Kind, het gebladert
der boomen boven ons bewoog, ik ben U bij.
Rust, rust in deze armen die U dragen
uit dit gewoel; stil aan mijn borst dit klagen.
Vrees niet, mijn kind, geen onheil zal U naken,
als mijne oogen op U zijn en U bewaken.

Negende tafreel

DE VOORSPREKER

Maar de duivel, behoedzaam uit de schaduw getreden, hoorende dat Ghijsbrecht Emmeken wilde meevoeren, sprong plotseling te voorschijn en sprak deze woorden:

MOENEN

In mijnen naam terug! Ik ben de muur,
de weer die u verplettert! 'k zal haar dragen
als mijne buit, naar waar het spookig vuur
den morgen liegt, die nimmermeer zal dagen.

GHIJSBRECHT

Mijn arm is sterk, o geest, de wildste vlagen
van uwen drift te kalmen! ziet! ziet hier!
Dit poovre woord van mijn gewijd brevier
spreekt machtiger dan Werelds donderslagen
en uw vervloekingen. Dit enkel woord
is sterk genoeg, een legioen van engenscharen
mij bij te zetten! Achter mij! ik ken u niet!
Die grooter is dan gij zal mij bewaren!

MOENEN

Ellendig kind des hemels! eeuwig hoon
bewijze U de heische heerscher! wee, dit loon
ontgaat mij door dien sterken zoon
des hoogen Vaders, blindend op den troon
van zegend licht, dat mij verdrijft van hier!
Z'ontglipt mijn klauw, die tot den rand van 't vier
haar dreef als een onnoozele, z'ontvlucht?
z'ontzwerft mijn vleugel, die haar heeft omzucht
als duistre nachtwind? Aai! vervloekt! ze wijkt,
gelijk een rosse droom, die overstrijkt
in 't rillen van den witten morgenwind!

... De brug blijft hoog en smal... o menschekind!
die loopt uit U, naar Gods of mijn gebied!
En ééne stap, door mijnen stoot verblind,
en gij stort neder in den laatsten nacht!
Ook mij is d'eeuwigheid, o menschekind!
En ik sta achter u en waak! en wacht!

Tiende tafreel**DE VOORSPREKER**

Toen de duivel deze woorden had uitgesproken, vluchtte hij heen, terwijl de laatste donder aan den avond-kim nadreunde. Ghijsbrecht, Mariken bij de hand nemende, voerde haar uit de stad, zeggende, aldus:

GHIJSBRECHT

Kom mee! Mariken, want de donkre nacht
rijst achter ons ten hemel! Geef m'uw hand.
Herkent ge weer dit schoon en lieve land,
waaruit ge wegzwierft voor de laatste maal?
Ginds wenkt ons huis weer en de nachtegaal
zal dezen nacht weer zingen bij de rozen.

MARIKEN

Heb dank! o God! dat mijne voeten kozen
het pad terug uit den woestijn der zonden.
Maar... o de vrees, dat ik U niet zal vinden,
mijn land van vrede... want de diepe wonden
verhindren mij in 't gaan... ach... zòo nabij,
is 't of ik verre ben van mijnen vrede.
O! die mij zocht tot hier, Maria! bid voor mij.

GHIJSBRECHT

Gezegend! zij de vrucht van Uw gebeden!
Gezegend! die U vond in 't aardsch gewemel!
Bid! Bid! mijn kind! dit lichten ga U voor
tot in de klaarheid van den hoogen hemel!

Elfde tafreel**DE VOORSPREKER**

En nadat Ghijsbrecht aan de geleerdste priesteren van Nimwegen en Keulen om penitencie had gevraagd en geen hunner raad wist hoe Mariken's zonde moest worden geboet, reisde hij met zijn nicht af naar Rome. Toen zij na vele hindernissen, die de duivel hun op deze reize had gesteld, doordien hij zware boomen over hun pad liet vallen, te Rome waren aangekomen, sprak Mariken, zich op de knieën werpende voor den heiligen vader, ootmoediglich deze woorden:

MARIKEN

Stadhouder Gods op aarde, heilig vader!
Ik, zondiger dan alle schepselen samen,
Ik, uitgestoten van Gods paradijs,
hoe treed ik U in groote vreeze nader.

DE HEILIGE VADER

Vertel mij kind, dat ik het pad u wijs
te komen weer in hemelsche genade!

MARIKEN

O vader, neen, ik vrees het is te spade!
helaas tè ver, tè duister was mijn reis.

DE HEILIGE VADER

Bij God, mijn kind, zijn alle kommernissen
hoe zwaar en drukkend eeuwig licht en veilig!

MARIKEN

Neen, neen, ze zijn te veel, o milde vader heilig!
Nooit zonk een ziel, bezwaard, aan uwe voeten neder,
zóó schuldig, als ik ben, en vader, nimmer weder
zal één voor U verschijnen, zoo onheilig...
Ik was des duivels speeltuig zeven jaren.
De zwartste veer uit zijne schaduw wiek!
Ontucht en moord, hel's razende muziek,
bloeds bandelooze zang en tegenzang
was zuchtende in mij en rilde door mijn snaren.

DE HEILIGE VADER

Wat zegt ge? Hoe? Des duivels gezellin?
en zijn genoot? En hebt gij zijnen dwang
aanvaard? En wist gij niet, dat hij
de booze zelve was?

MARIKEN

Ja, vader ja!
 Ik wist, maar o! de naamloos zoete drang
 waarmee hij mij geklampt heeft aan zijn zijde,
 tot onontkoombaarheid!

DE HEILIGE VADER

God, uw gena,
 nú Uw barmhartigheid moet, als de zee,
 nóg groter zijn in deze oogenblikken!
 Mijn hart beeft van ontzetting en van wee.
 Mijn kind! mijn kind, hoe dreeft gij willoos mee
 in zijne macht?

MARIKEN

Het vuur van zijne blikken,
 de druk van zijne armen om mijn veeg
 en klagend lichaam, vader, o... vergeef,
 Zijn donkre stem zong al mijn denken vol!
 Ik stond als één, in wie het leven zweeg
 om één gedachte enkel, star en hoog!
 en zwenkte af tot hem, gelijk het gras,
 dat op de plotselinge zeis voorover zeeg...
 Hij nam mij mee en geen gedachte meer
 stroomd' in mij op of vloaide in hem leeg.
 O wie eens hoort zijn stem, zoo zoet, zoo wreed
 en levens fonkelende verten binnenschreed...
 O God, de vraag, die om het antwoord hijgt,
 o die verlangt, o vader, vòor hij weet.

DE HEILIGE VADER

O! stem van wijsheid en barmhartigheid!
Spreek, o! mijn God, nu mijne mond hier zwijgt.
Hoe zal ik deze ter genade brengen?

MARIKEN

Ach! vader, zal het helvuur mij verzenen
om mijne schulden, het is goed en recht.

DE HEILIGE VADER

Wees stil, mijn kind! God zelve heeft gezegd,
dat groote blijdschap is in alle hemelen
om éénen zondaar, die zich heeft bekeerd.
Ik zal tot Hem, Wien alles is bekend,
en die rechtvaardiglijk tot rechten is gezeten,
nu bidden om zijn bijstand, dat ik wete
welk oordeel Hij ten boete nederzendt.

.....
O wonder, dat mijn geest nu zinkt te binnen!
Het licht beschijnt mijn schemerende zinnen.
Roep Uwen oom, den priester hier, gezwind!
Dat hij verneemt wat God U zal bevelen...

Twalfde tafreel**MARIKEN**

Waar zijt gij, oom?

GHIJSBRECHT

Ik wachtte u, m'n kind,
in angsten groot en kommernissen velen,
wat u de heilige vader wijzen zal!

DE HEILIGE VADER

Hoort, wat ik U, in Gode, spreken zal.
En doe aldus, zoo ik het zal verkonden:

Drie yzeren ringen zullen zijn gewonden
om hals en handen en gesloten zwaar.
En 'k zeg, niet eer! en zeg dit overwaar,
zal zijn vergeven deze zwaarste zonde,
dan deze ringen zinken uit elkaar...
Gaat heen in vrede!

GHIJSBRECHT

Dank, die, wonderbaar,
dit arme hart verlost van zijn vragen!

MARIKEN

Hier zijn mijn handen, die u willen dragen,
o boete zwaar! hier is mijn buigend hoofd!
Omketen mij, o druk der verdre dagen!
En ik zal staan of in dien druk versagen.
O keten mij, arm mensch, die heeft geloofd,
maar wanklend was in levens wilde vlagen.
Ja, sluit om mij, die zelve machtloos ga,
den ijzeren Wil van hooger welbehagen.

DE HEILIGE VADER

Vaarwel, mijn kind, mijn dochter! dat uw dagen
geheiligd zijn met bidden en door lezen,
voor God, die wezen zal in eeuwigheid geprezen!

Dertiende tafreel

DE VOORSPREKER

Nadat Mariken van den heiligen vader de boetedoening had vernomen, reisde zij af naar Maestricht, naar het klooster der bekeerde zondaressen. Zij leefde daar vele jaren in strenge en heilige plichtsbetrachting. Op een morgen, ontwakende uit een wondervreemde droom, zeide zij zuchtende deze woorden:

MARIKEN

De nachten gaan zóo traag, voor die, in zorgen,
 met oogen open in het zwijgend zwart,
 de klok hoort tampen en de waker neuren
 denzelfde roep langs de gesloten deuren.
 De nachten zijn zóolang, zoo vèr de morgen,
 voor wie in wanhoop, strijdend afgemart,
 de bleeke schemer van den dag ziet valen
 door 't leege hoog der wijkende portalen.
 Zijn slapen is een wanklen, tast tot tast,
 van droomen zwaar en angstig; handen grijpen
 bij 't plots ontwaken naar een redding vast,
 in een gewaande schrik, als doodlijk nijpen.

En rechtop rijzend uit dien droom te staren,
hoort hij de stilte enkel ommewaren,
en vage wind in schuifelen van blaren.
Zoo elken nacht gaat, als een droom van beelden,
het leven langs in grillig schaduwspel.
Soms rollend aan met machten, breed en fel,
dan weer verzoenend, als een hand die streelde.
Wat zal ik duiden uit den vreemden droom,
die dezen nacht mij viel in 't harte neder?

Uit witte luchten zwonken duiven neder,
en daalden op mijn handen, die, vol schroom,
het trillen voelden van hun blank geveder.
Zij sloegen aan mijn keet'nen, ruk na ruk,
als weerlichtstralen... tot de ringen, stuk,
in rinkelen vielen aan mijn voeten neder.
En mijn arm hart, licht als een duiveveder
werd opgevoerd tot aan Gods lichten troon.

... Maar hoe? o God, bewaarheid deze droom?
Waar zijn de banden die mijn gaan bezwaarden?
Gebroken ligt mijn last aan duistre aarde.
De hemel roept mij eind'lijk wellekoom?

O wonder van Maria, die niet wilt,
dat ik verloren ga in zonde's lusten,
daar is geen macht, geen sterker weer en schild
dan Liefde, Gij! en in Uw arm te rusten!

.....

O! menschekind! versta aan dit groot wonder
 wat mij geviel, die wanklend schreed in vreeze,
 dat geen vergeefs vertrouwt en zoekt Gods wezen,
 dat boven al wat ademt zij geprezen.

DE VOORSPREKER

*Aldus, mijn vrienden, tot Gods troost verkoren,
 die dit verhaal, dat ik naar waarheid schreef,
 zoo 't mij verteld is, zult verstaan en hooren;
 wanneer gij eens, als van een vreemd bekoren,
 de oude straten van Maestricht zult gaan,
 zoo rijst ter plaats, waar eens de kloostertoren
 haar bronze klok liet de getijden slaan,
 een kleine heuvel, in het land verloren.
 En géene steen meer vindt ge, waar 't verhaal
 der arme zondaresse stond beschreven,
 in weinig woorden, haar naarstig leven
 na dien nog in Maria's naam volbracht,
 tot God haar riep in Zijne hoven zacht.
 Noch de drie ringen, wier gebroken taal
 het schoon mirakel van Maria zeiden.
 Maar eenzaam ligt, onder den hemelweide
 haar ongevonden lichaam, zonder name,
 maar van ons harte zij zij ongescheiden.*

AMEN.

Zoo rijst een kleine heuvel...